

**Дорожньо-транспортні пригоди зі смертельними наслідками, які скоєні у стані алкогольного сп'яніння: міждисциплінарне вивчення рівня протидії летальним випадкам, інвалідизації та тілесним ушкодженням різного ступеня тяжкості**

**Traffic Accidents with Fatal Consequences Committed While Under the Influence of Alcohol: An Interdisciplinary Study of the Level of Response to Fatalities, Disabilities and Bodily Injuries of Various Degrees of Severity**

**Valerii Shapovalov** (Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, LLM, Lviv Medical University, Advocates Company "Apotheosis", Public Organization "Association of Medical and Pharmaceutical Law" – Ukraine)

\*Corresponding author: Valerii Shapovalov

Received: May 27, 2023

Published: September 22, 2023

**Abstract.** The levels of countermeasures to traffic accidents with fatal consequences committed by citizens under the influence of alcohol or drugs were analyzed through interdisciplinary forensic and pharmaceutical, forensic and medical, forensic and narcological, forensic and psychiatric, criminal and law studies during pre-trial investigation for the prevention causes and conditions that cause fatalities, disability, bodily injuries of varying degrees of severity, to improve the system of timely provision of medical and pharmaceutical, social and economic assistance to victims and their families by health care institutions and pharmacies of various forms of ownership. Proven that high-profile traffic accidents with fatal consequences are on the rise. Administrative

responsibility under Art. 130 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses does not solve the severity of the problem. It is necessary to strengthen criminal responsibility and increase the fines for citizens who got behind the wheel of a car and left the road while under the influence of alcohol or drugs. Areas of coordination of the activities of law enforcement agencies in the field of road traffic safety have been worked out. Normative initiatives were proposed.

**Keywords:** traffic accidents, state of intoxication, forensic pharmacy, forensic medicine, forensic narcology, forensic psychiatry, criminal law, administrative law, criminal procedural law, physical injuries of various degrees of severity, pharmaceutical law, medical law.

**Вступ.** В сучасних умовах резонансні дорожньо-транспортні пригоди зі смертельними наслідками викликають питання у суспільства. Їх скоюють громадяни у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. Вони працюють в органах державної влади, місцевого самоврядування, судах та поліції. По ним слідчими порушуються кримінальні справи, дорожньою поліцією проводяться адміністративні провадження для попередження тяжких та особливо тяжких правопорушень, корупційних дій [1-3]. Актуально безумовне виконання правил дорожнього руху під час управління автомобілем всіма гілками влади [4-18].

Особливий інтерес викликає стаття Чабанова Д., який аналізує рівень злочинності за 1-ше півріччя 2018 року у порівнянні з 1-шим півріччям 2017 року. Тоді в країні було виявлено [19]:

- ❖ 1048 нових випадків, що пов'язані з наркотичною залежністю, що менше на -951 випадків (1-ше півріччя 2017 року – 1999 випадків);
- ❖ 13941 нових випадків хронічного алкоголізму, що більше на +755 випадків (1-ше півріччя 2017 року – 13186 випадків);
- ❖ 1187 нових випадків захворюваності гострими психотичними алкогольними розладами здоров'я (1-ше півріччя 2017 року – 1082 випадків);
- ❖ за останні п'ять років вдвоє зменшилася кількість злочинів, скоєних під впливом алкогольних напоїв:
  - на **1-му місці** зафіксовано злочинів 54 тисяч 231 злочинів;
  - на **2-му** - злочинів проти життя і здоров'я людини - 41 тис. 915,

- на 3-му - злочинів проти безпеки руху (в т. ч. ДТП, що скоєні у стані алкогольного сп'яніння) – 9 тис. 122.

Судово-психологічна експертиза підтвердила, що суддя гр. Т. (на той момент голова суду), який на смерть збив військового на блокпості в м. Києві, був у стані алкогольного сп'яніння, їхав за кермом зі швидкістю 100 км/год [20]. На той час гр. Т. від проведення огляду, на знаходження у стані алкогольного сп'яніння в закладі охорони здоров'я, він відмовився, а біологічні зразки у нього відібрали примусово. Зазначимо, що за клопотанням Київської міської прокуратури Печерський районний суд міста Києва продовжив термін дії запобіжного заходу судді гр. Т., який підозрюється у вчиненні смертельної ДТП у стані алкогольного сп'яніння [21].

Щодня у всіх без виключення областях України в період воєнного стану поліцейські спільно з працівниками інших правоохоронних та військових органів несуть службу щодо патрулювання вулиць та своєчасно реагують на повідомлення громадян про скоєні злочини, дорожньо-транспортні пригоди, забезпечують охорону громадського порядку. Наведемо приклад роботи поліції в Тернопільській області, в якій лише за 1-й місяць 2023 року встановлено, що [22]:

- оператори лінії «102» прийняли 21542 дзвінків від мешканців області, які просили про допомогу;
- загалом в період з 1 по 31 січня слідчі внесли в Єдиний реєстр досудових розслідувань 4731 повідомлень, серед яких найбільше скоєно наступних злочинів по яких проводяться досудові розслідування:
  - 670 – крадіжки;
  - 532 – нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості;
  - 334 – шахрайства;
  - 205 – дорожньо-транспортні пригоди з потерпілими, які отримали легкі, середні, тяжкі тілесні ушкодження, у т.ч. зі смертельними наслідками;
  - виявлено 422 водіїв, які керували транспортними засобами в стані алкогольного сп'яніння, на правопорушників складено адміністративні протоколи за ст. 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення (Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції) [23].

Інший приклад роботи поліцейських патрульної поліції в Київській області. З 1 січня по 10 травня 2023 р. було складено 777 адміністративних протоколів на водіїв, які сіли за кермо у стані сп'яніння на загальну суму виписаних штрафів 15 млн 283 тис. грн, що в середньому складає на 1-н протокол суму 19 тис. 669 грн [24, 25].

Для порівняння, в Тернопільській області поліцейськими в період з 1 по 31 січня 2023 року виявлено всього 20-30% злочинців, які зловживають психоактивними речовинами. За кермом автомобілів знаходилося набагато більше водіїв-правопорушників, які були у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння (за нашими підрахункам и від 4 тис. до 10 тис. громадян) [26].

Про недоліки в роботі правоохоронних органів аналізувалося на нараді 11.08.2023 з прокурорами та керівниками правоохоронних органів України [27]. Наголошено, що організаційно-правова та слідчо-оперативна робота потребує доопрацювання з боку органів правопорядку. Окреслено пріоритетні напрями прокурорського реагування [28]:

- ✓ ефективна координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та функціонування системи кримінальної юстиції загалом;
- ✓ зміна філософії кримінальної юстиції так, щоб у центрі зусиль був захист інтересів кожної людини, а основоположним орієнтиром для прокурорів є оперативне та скоординоване реагування на будь-яке порушення прав людини та інтересів держави;
- ✓ забезпечення належної фіксації та ефективного розслідування воєнних злочинів, щоб жоден доказ не був втрачений;
- ✓ ефективна протидія колабораційній діяльності та державній зраді;

- ✓ активізація роботи з викриття осіб, пов'язаних із російським бізнесом;
- ✓ боротьба з внутрішнім ворогом – корупцією;
- ✓ протидія корупції серед службових осіб територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а також військово-лікарських комісій;
- ✓ протидія фактам розкрадань військового майна та бюджетних коштів, спрямованих на потреби оборони;
- ✓ захист прав і свобод дітей, що залишається загальнодержавним стратегічним пріоритетом;
- ✓ відповідальне віднесення до реалізації пілотного проєкту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини;
- ✓ доброчесність працівників прокуратури.

Проблемі протидії злочинності, розслідування кримінальних проваджень різного ступеня тяжкості, дорожньо-транспортних правопорушень, скоєних у під впливом алкогольних напоїв, наркотичних засобів, психотропних речовин, психоактивних ліків, удосконаленню нормативно-правових актів України у сфері, що регламентують медико-фармацевтичну, кримінально-правову та соціально-економічну систему правовідносин «лікар-пацієнт-фармацевт-слідчий-прокурор-адвокат», фармацевтичного забезпечення пацієнтів різних вікових груп та контингентів присвячено науково-практичні дослідження та публікації Шаповалової В.О., Лінського І.В., Сосіна І.К., Халіна М.М., Галавана З.С., Шаповалова Валентина В., Петренко С.Л., Ніконова М.М., Пономаренко М.С., Пересипкіна О., Шувери О., Мовсісян А., Васиної Ю.В., Петренко В.О., Пасталиці С.В., Малініної Н.О., Гудзенко А.О., Негрецького С.М., Кузьміна В.Н., Мінко О.І. [29-42]. Але мультидисциплінарних досліджень не проводилося.

**Метою досліджень** є вивчення рівня протидії дорожньо-транспортним пригодам (ДТП) зі смертельними наслідками, що скоєні громадянами у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, шляхом міждисциплінарних судово-фармацевтичних, судово-медичних, судово-наркологічних, судово-психіатричних і кримінально-правих досліджень під час досудового слідства для попередження причин та умов, щодо спричиняють летальні випадки, інвалідизацію, тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, для удосконалення системи своєчасного надання медико-фармацевтичної і соціально-економічної допомоги постраждалим та їх сім'ям з боку закладів охорони здоров'я та аптек різної форми власності.

**Матеріали та методи.** За основу дослідження покладено міждисциплінарні дисципліни з конституційного права, медичного права, фармацевтичне право, судової медицини та токсикології, судової фармації, судової наркології, судової психіатрії, судово-фармацевтичної криміналістики, кримінології, доказової медицини, доказової фармації, клінічної фармації, медичної хімії, технології ліків, організації та управління охороною здоров'я і фармацією, фармацевтичний аналіз, адміністративне право, інфекційні хвороби, іммунологія, внутрішні хвороби, кримінальне право і адміністративне право. Методами дослідження було використано порівняльний, графічний, документальний, нормативно-правовий, ретроспективний, системний, табличний та судово-фармацевтичний. Під час обробки результатів дослідження, визначення узгодженості між досліджуваними параметрами використано програму Microsoft Excel 2010 (описові характеристики: мінімальне та максимальне значення, середнє значення).

Дослідження статті є фрагментом сучасних науково-дослідних робіт:

- ТзОВ «Львівський медичний інститут» за темою «Удосконалення системи обігу ліків під час фармакотерапії на засадах доказової і судової фармації, організації, технології, біофармації та фармацевтичного права» (номер державної реєстрації 0120U105348, термін виконання 2021-2026);

- Харківської медичної академії післядипломної освіти за темами «Удосконалення організаційно-правової процедури забезпечення ліками пацієнтів з позиції судової фармації, організації і управління фармацією» (номер державної реєстрації 0116U003137, термін виконання 2016-2020 рр.) та «Фармацевтичне та медичне право: інтегровані підходи до

системи обігу ліків з позиції судової фармації та організації (номер державної реєстрації 0121U000031, термін виконання 2021-2026 рр.);

- ДЗ «Луганський державний медичний університет» за темою «Концептуальні міждисциплінарні підходи до фармацевтичного забезпечення та доступності лікарських засобів з урахуванням організаційно-правових, технологічних, аналітичних, фармакогностичних, судово-фармацевтичних, клініко-фармакологічних, фармакоекономічних, маркетингових та соціально-економічних компетенцій (номер державної реєстрації 0123U101632, термін 2023-2027 рр.).

**Результати та їх обговорення.** Ситуація, що склалася на дорогах України свідчить про те, що деякі водії транспортних засобів нехтують правовою дисципліною, правосвідомістю та виконанням правил дорожнього руху. До такої категорії віднесено водіїв, що сідають за кермо автомобіля і зловживають алкогольні напої, психоактивні речовини, психоактивні лікарські засоби без призначення лікаря [43-50].

Тому, розгляд проблеми безпечності автомобільного руху на дорозі є пріоритетом у даній статті. Дорожньо-транспортні пригоди, скоєні у стані наркотичного або алкогольного сп'яніння вивчено у системі правовідносин «громадянин/порушник правил дорожнього руху-поліцейський-слідчий-прокурор-судовий експерт-адвокат-суддя». Проаналізовано судово-фармацевтичну практику по адміністративним та кримінальним провадженням, що порушуються слідчими за ст. 277-1 КК України [51]. Розслідування проводиться під процесуальним керівництвом прокурорів різного рівня згідно до ч. 4 ст. 22, ст. 36, 37 та ч. 3 ст. 39 КПК України [52]. За даними Абросимова О.С., Черниха В.П., Пасталиці С.В., Шаповалової В.О., прийом без призначення лікаря психоактивних препаратів за кермом автомобіля впливає на реакцію, увагу, зір водія [53-57].

Судово-фармацевтичні дослідження вказують на те, що за 10 місяців 2021 року в Україні сталося 2,3 тисячі дорожньо-транспортних пригод. В них постраждали громадяни, отримали тілесні ушкодження, за судово-медичним критерієм оцінки різного ступеня тяжкості (легкі, середньої тяжкості, тяжкі) [58], в яких 2592 громадянина загинули. Особливу небезпеку становлять порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспорту громадянами, що знаходяться у стані наркотичного або алкогольного сп'яніння [59-60]. Це викликало на необхідність внесення законодавчих ініціатив до Верховної ради України. Зареєстровано законопроект від 27.01.2022 №6558 «Закон про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення невідворотності відповідальності водіїв за вчинення дорожньо-транспортних пригод у стані сп'яніння». Запроваджується:

- обов'язкова перевірка на алкогольне або наркотичне сп'яніння учасників аварій з тілесними ушкодженнями різного ступеня тяжкості, внаслідок чого сталися летальні випадки;

- частина 1 ст. 266 КУпАП доповнюється наступним пунктом: «...у разі дорожньо-транспортної пригоди, внаслідок якої травмовано одну або більше осіб, огляд осіб, які керують транспортними засобами, за участю яких сталася така подія, на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, проводиться обов'язково, незалежно від підстав вважати, що такі особи перебувають у зазначеному стані або під впливом зазначених препаратів»;

- до Кримінального процесуального кодексу України: дається право поліції затримати підозрюваного у вживанні за кермом алкоголю або наркотиків для проходження ним обов'язкового медичного огляду;

- до Закону «Про екстрену медичну допомогу», що дозволяє проводити судово-медичний огляд у відділеннях невідкладної медичної допомоги багатопрофільних закладів охорони здоров'я.

На протязі тривалого часу вивчалися кримінальні справи, покази свідків, судово-медичні, судово-фармацевтичні, судово-наркологічні, криміналістичні та інші експертизи, накопичувався відповідний імперативний матеріал професорсько-викладацьким складом

кафедри медичного і фармацевтичного права, загальної і клінічної фармації ХМАПО (зав. каф. д.ф.н., проф. Шаповалова В.О.), На кафедрі в різні роки працювали слідчі, оперативники, адвокати, судді, судові експерти, а саме Шаповалов Валентин В., Абросимов О.С., Гудзенко А.О., Галаван З.С., Петренко С.Л., Шаповалов В.В., Бондаренко В., Гільтяй, Касьміна Н., Голянд Є.І., Осинцева А.О. Опрацьовано і внесено законодавчі ініціативи для встановлення кримінальної відповідальності за скоєння дорожньо-транспортних приход у стані алкогольного і наркотичного сп'яніння або під впливом психоактивних лікарських засобів до ст. 286 КК України [61]. Упродовж судово-фармацевтичних досліджень накопичено і узагальнено досвід під час розслідування кримінальних справ в СУ ГУМВС України в Харківській області (на той час - начальник - к.ф.н., к.ю.н. Галаван З.С., начальник УБОП – к.ф.н. Халіним М.М.), адвокатської діяльності Харківської обласної колегії адвокатів (представник на той час - Голянд Є.І.) та співпраці з Департаментом охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації (на той час - директор к.н. з держ.управл. - Галаван О.В.) [62, 63].

Нажаль посилення кримінальної відповідальності водіїв, що скоюють дорожньо-транспортні пригоди у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння не поліпшило ситуацію. Виявляються, на наш погляд, всього 10-20% злочинців, що підтверджується даними інспекторів патрульної поліції. У Броварському районі Київської області за тиждень (12.07.2022) виявлено 36 водіїв за керуванням транспортними засобами у стані алкогольного сп'яніння, про що було складено на цих громадян відповідні адміністративні протоколи за ч. 1 ст. 130 КУпАП, а саме [64]:

- у Семиполках 39-річного водія легковика, що був напідпитку;
- у селі Требухів - 28-річного водія автомобіля «ford» з 1.11 проміле алкоголю;
- у селі Гоголів у стані алкогольного сп'яніння виявили 31-річного керманича мототранспорту;
- у м. Бровари виявили напідпитку 26-річного водія автотранспорту з 1.53 проміле алкоголю;
- у м. Бровари затримано 43-річного нетверезого водія легковика.

Нижче приведено приклади із судово-фармацевтичної (№1-9) про критичність ситуації, що склалася на дорогах України.

*Судово-фармацевтичний приклад №1.* Слідчим СВ Солом'янського РУП в м. Києві порушено кримінальну справу за ч. 2 ст. 286-1 КК України [65]. Під час досудового слідства встановлено, що 14 жовтня 2022 р. в ранній час, на проспекті Перемоги, біля станції метро «Шулявська», в Солом'янському районі м. Києва, водій автомобіля Mercedes, який знаходився у стані алкогольного сп'яніння, врізався в автомобіль Skoda, що рухався попереду. Внаслідок зіткнення водій та пасажирка легковика Skoda отримали за судово-медичним висновками тяжкі тілесні ушкодження. Внаслідок чого сталися 2-ва летальні випадки. Водія автомобіля Mercedes забрали до закладу охорони здоров'я, де було встановлено, що чоловік перебував у стані алкогольного сп'яніння. На місці пригоди працювала слідчо-оперативна група за участю судових експертів. Водія автомобіля Mercedes затримано, призначено судові експертизи, слідство триває.

*Судово-фармацевтичний приклад №2.* Інспектор патрульної поліції міста Львова на 48-річного водія з ознаками алкогольного сп'яніння склали два протоколи за ч. 1 ст. 130 (керування транспортним засобом у стані сп'яніння) та за ст. 124 (порушення ПДР, що призвело до ДТП) КУпАП [66]. Під час перевірки поліцейськими було встановлено, що 19.10.2022, на вулиці Богдана Хмельницького у м. Львові водій вчинив ДТП, керуючи автомобілем Skoda Octavia, порушуючи правила дорожнього руху. Був неуважним, не стежив за дорожньою обстановкою, не дотримався безпечної дистанції, внаслідок чого здійснив зіткнення з автівкою Opel Vectra. Після перевірки на Drager з'ясувалося, що рівень алкоголю в крові - 2,23 проміле алкоголю (при максимально допустимій нормі 0,2 проміле), тобто перевищує норму в понад 10 разів.

*Судово-фармацевтичний приклад №3.* Інспектор патрульної поліції ГУНП у Львівській області на 29-річного водія склав два протоколи: за ч. 1 ст. 130 (керування транспортним засобом в стані сп'яніння) та ст. 124 (порушення ПДР, що призвело до ДТП) КУпАП [67]. Під

час перевірки встановлено, що 28.10.2022, на проспекті Червоної Калини у м. Львові, водій автомобіля Renault Megan пошкодив дві запарковані машини Ford Focus та Volvo. На місці події поліцейські виявили у водія Renault ознаки алкогольного сп'яніння. Тому спочатку він пройшов перевірку за допомогою драгера, але чоловіка не влаштував результат. Він захотів поїхати на аналіз у лабораторію закладу охорони здоров'я, де перевірка аналізів водія-винуватця ДТП показала результат 2,02 проміле алкоголю, що у 10 разів перевищує норму. Оскільки автомобіль правопорушника перешкоджав руху на дорозі, його евакуювали на спецмайданчик.

*Судово-фармацевтичний приклад №4.* Прокурором Рівненської обласної прокуратури скеровано до Сарненського районного суду обвинувальний акт стосовно 27-річного чоловіка, якому інкриміновано порушення правил безпеки дорожнього руху та керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння [68]. Внаслідок чого спричинено тяжкі тілесні ушкодження та наступила смерть жінки (потерпілої). Завідоме залишення без допомоги особи, яка перебуває у небезпечному для життя стані і була позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження свого життя і здоров'я. Внаслідок безпорадного стану та малолітства. Той, хто залишив без допомоги, сам поставив потерпілого в небезпечний для життя стан за ч. 3 ст. 286-1 і ч. 1 ст. 135 КК України. Під час досудового розслідування, яке проводив слідчий СУ ГУ НП в Рівненській області, було встановлено, що 08.01.2023 року, у селі Калинівка, Сарненського району, місцевий громадянин, не маючи посвідчення водія, але при цьому перебуваючи за кермом автомобіля «ВАЗ 21043» знаходився у стані алкогольного сп'яніння, рухався із перевищенням швидкості, збив на дорозі трьох жителів села Степань – матір, доньку та її 3-річного сина, який перебував на багажнику велосипеда, якого вела у руках бабуся. Внаслідок пригоди 60-річна жінка загинула на місці події, а дитину лікаря доправили до закладу охорони здоров'я із тяжкими тілесними ушкодженнями. Після скоєної дорожньо-транспортної пригоди злочинець-кермувальник автомобіля втік з місця події, але пізніше сам прийшов на місце пригоди. Судом злочинцю було обрано запобіжний захід тримання під вартою.

*Судово-фармацевтичний приклад №5.* За публічного обвинувачення Хмельницької обласної прокуратури суд визнав винним 41-річного громадянина, який проживає у Хмельницькому районі, що порушив правила безпеки дорожнього руху. Керував транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння, внаслідок чого спричинив тяжкі тілесні ушкодження - смерть потерпілого. Кваліфіковано за ч. 3 ст. 286-1 КК України. Злочинця засуджено всього до 5 років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортними засобами на той самий строк [69]. Під час досудового розслідування було встановлено, що у вересні 2021 року на дорозі в селі Пашківці, поблизу Старокостянтинова двоє громадян України - водіїв автомобілів Volvo V50 і Mazda 6, вирішили влаштувати перегони, аби порівняти технічні та скоростні можливості автомобілями, якими вони керують. Разом з тим, власник автомобіля Mazda 6 знаходився у стані алкогольного сп'яніння, але сів за кермо і поїхав «змагатися», не справився з керуванням, на великій швидкості виїхав на зустрічну смугу, де збив громадянина України - 74-річного пішохода, який там стояв. Від отриманих травм потерпілий помер на місці дорожньо-транспортної пригоди, фактично на місці вбивства. Свою вину в інкримінованому злочині обвинувачений громадянин України визнав повністю та добровільно відшкодував моральні та матеріальні збитки родичам загиблого. На наш погляд, не є пом'якшуючою обставиною визнання вини, добровільне відшкодував моральних та матеріальних збитків родичам загиблого. Людину не повернути, а злочинець міг причинити більш резонансний злочин, якщо там знаходилося набагато більше людей.

*Судово-фармацевтичний приклад №6.* Слідчим СВ СУ ГУНП в Полтавській області, під процесуальним керівництвом Полтавської обласної прокуратури відкрито кримінальне провадження за ч. 4 ст. 286-1 КК України [70, 71]. Під час слідства встановлено, що 24 червня 2023, близько 21.50 год., на вулиці Республіканській у місті Кременчуці водій (2003 р. народження) керував автомобілем «Audi», здійснив наїзд на пішоходів, які рухалися по нерегульованому пішохідному переході. Внаслідок чого чоловік 2000 р. народження і чоловік

2008 р. народження загинули на місці пригоди, що підтверджується судово-медичною експертизою, в якій вказано про травми грудної клітини, черепно-мозкові та ін. За попереднім висновком судово-медичного дослідження водій перебував у стані наркотичного сп'яніння. Його затримано у порядку ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України. Слідчі поліції встановлюють причини та обставини події.

*Судово-фармацевтичний приклад №7.* Суддями Шевченківського районного суду міста Києва 3 квітня 2023 р. винесено вирок відносно гр. Х. (майор Української військово-медичної академії), який у стані алкогольного сп'яніння керував автомобілем. Спричинив 3-м потерпілим тяжкі тілесні ушкодження за судово-медичним критерієм оцінки летальні наслідки [72]. Судом задоволено позов військового госпіталю про стягнення з гр. Х. 249 тисяч гривень за лікування 3-х потерпілих: двом дівчатам ампутували по одній нозі; у третій дівчині були переломи ніг. Адвокат обвинуваченого у суді запевняв, що гр. Х. визнає провину в повному обсязі. Як пом'якшуючий фактор, останні два роки не міг влаштуватися на роботу і не мав жодного доходу, щоб допомагати 3-м потерпілим. В свою чергу захисник сторони звинувачення в суді вимагала для підсудного максимального покарання, який отримав всього 8 років ув'язнення. На думку прокурора, м'яке покарання негативне вплине на ставлення інших водіїв-злочинців, які зловживають алкогольними напоями або наркотичними засобами.

*Судово-фармацевтичний приклад №8.* Прокурор Київської міської прокуратури скерував до суду обвинувальний акт відносно водія який вчинив дорожньо-транспортну пригоду у стані алкогольного сп'яніння за ч. 2 ст. 286-1 КК України [73]. Під час досудового слідства було встановлено, що 04.04.2023 у Голосіївському районі міста Києва водій автомобіля Range Rover, рухаючись по вул. Федорова у напрямку перехрестя з вул. К. Малевича, виїхав на зустрічну смугу та скоїв наїзд на припаркований на вулиці автомобіль Mitsubishi, внаслідок чого громадянин, який перебував в салоні автомобіля, отримав травми та був госпіталізований до закладу охорони здоров'я. Поліцейськими водія (1967 року народження) автомобіля Range Rover було затримано на місці дорожньо-транспортної пригоди, а освідчення із застосуванням приладу «Драгер» показало, що в його крові 1,62 проміле алкоголю. Слідчим попередньо злочин було кваліфіковано за ч. 1 ст. 286-1 КК України, але враховуючи висновки судово-медичної експертизи, яка встановила, що потерпілому було спричинено тяжкі тілесні ушкодження, тому кримінальне провадження було перекваліфіковано на ч. 2 ст. 286-1 КК України.

*Судово-фармацевтичний приклад №9.* Суддя Київського апеляційного суду 19 червня 2023, розглянувши апеляційну скаргу Київської міської прокуратури, змінив запобіжний захід підозрюваній у скоєнні ДТП депутатці Київради [74]. Своїм рішенням суд частково задовольнив апеляційну скаргу прокуратури і скасував рішення суду першої інстанції. На підозрювану також покладено обов'язки: не відлучатися з місця проживання без дозволу слідчого, прокурора або суду, повідомляти слідчого, прокурора або суд про зміну місця проживання, здати на зберігання паспорт для виїзду за кордон. Слідчим СВ порушено кримінальну справу за ч. 2 ст. 286-1 КК України та під час досудового слідства було встановлено, що 27 листопада 2022 року у м. Києві гр. А., керуючи автомобілем марки Volkswagen Polo знаходячись у стані наркотичного сп'яніння, рухалася по проспекту в напрямку вулиці Богатирської, де наблизившись до нерегульованого пішохідного переходу здійснила наїзд на 53 річну жінку-пішохода, яку доставили до закладу охорони здоров'я, де було виявлено переломи плечової кістки та щелепи з травматичною екстракцією зубів, переломи кінцівок, закриту черепно-мозкову травму та інші ушкодження, за судово-медичною оцінкою тяжкі тілесні ушкодження [75, 76]. Потерпіла через адвоката передає подяку військовим, які проїжджали біля місця події, зупинились і першими надали невідкладну допомогу. Наркологічна клініка за три дні надала висновки про стан наркотичного сп'яніння внаслідок вживання каннабіноїдів марихуани, що підтверджуються висновком судово-медичної токсикологічної експертизи про вміст у сечі метаболіту тетрагідроканнабінолу, психоактивного компоненту каннабісу.

Керування транспортним засобом в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння є однією з головних причин скоєння дорожньо-транспортних пригод. Відмічають у прес-службі Тростянецького районного суду Сумської області [77]:

- ❖ алкоголь і кермо - поняття несумісні, в іншому випадку під загрозу ставиться не тільки здоров'я і життя самого водія, але й безпека оточуючих, ні в чому не винних людей;
- ❖ за I півріччя 2020 року судом на водіїв накладено штрафів майже на 1 млн гривень за водіння автомобілями у стані алкогольного сп'яніння;
- ❖ учасникам дорожнього руху необхідно досить серйозно ставитися до виконання Правил дорожнього руху тому, що кожен повинен розуміти, до чого призводить грубе їх порушення та керування транспортним засобом в п'яному стані; з вини нетверезих водіїв страждають невинні люди, серед яких є й діти різних вікових груп.

Слід зазначити, що саме дорожньо-транспортні пригоди через керування громадянами транспортними засобами у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння знаходиться на 5-му місці по поширеності серед інших злочинів. За даними Патрульної поліції України за період з 01.01.2021 по 30.09.2021 року зафіксовано 3667 дорожньо-транспортних пригод у зв'язку з керуванням транспортним засобом у стані сп'яніння, з яких 623 це ДТП з загиблими та травмованими громадянами, в яких 84 людини померли [78].

Так, відповідно до «Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 р. N 1103 та п. 6 Інструкції «Про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції», затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України від 9 листопада 2015 р. N 1452/735, **огляд на стан сп'яніння проводиться:**

- поліцейським на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ України та Держспоживстандартом (далі – спеціальні технічні засоби), або
- лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря – фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту, який пройшов спеціальну підготовку).

Відповідно до Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного або іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції огляду на стан сп'яніння підлягають водії транспортних засобів, щодо яких у поліцейського уповноваженого підрозділу Національної поліції України є підстави вважати, що вони перебувають у стані сп'яніння відповідно до таких ознак такого стану:

- а) запах алкоголю з порожнини рота;
- б) порушення координації рухів;
- в) порушення мови;
- г) виражене тремтіння пальців рук;
- д) різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя;
- е) поведінка, яка не відповідає обставинам.

Ознаками наркотичного або іншого сп'яніння або перебування під впливом ліків, що знижують увагу та швидкість реакції, є:

- а) наявність однієї чи кількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота);
- б) звужені або сильно розширені зіниці, що не реагують на світ;
- в) уповільненість чи навпаки, підвищена активність чи рухливість ходи, мови;
- г) почервоніння обличчя чи неприродна блідість.

Типові приклади із судово-фармацевтичної практики (№1-9) свідчать про те, що основні ДТП коються у містах. Місцеві органи державної влади та місцевого самоврядування



мають організаційно-правові та фінансово-економічні важелі. Начальник управління патрульної поліції ГУНП в Тернопільській області Б. Шевчук: якщо у межах області, біля ваших населених пунктів є проблемні ділянки, де часто стаються ДТП, або громадяни мають відповідні пропозиції щодо організації дорожнього руху, вони можуть звертатися в Управління патрульної поліції чи на телефонну лінію «102», де врахують пропозицію, реагуватимуть і вживатимуть відповідні заходи [79]:

- за 6 місяців 2023 року у Тернопільській області складено більше 27 тисяч адміністративних протоколів на водіїв, серед них 13 тисяч – за порушення швидкісного режиму, сталося 1061 ДТП (на +5% більше порівняно з аналогічним періодом у 2022 році), із загальної кількості 236 аварій були з травмами різного ступеня тяжкості (летальні випадки у 41 громадян);
- найчастіше ДТП стаються у понеділок, вівторок та п'ятницю (36% від загальної кількості). Аварії з постраждалими патрульні здебільшого реєструють у вівторок та п'ятницю. Пік ДТП припадає на 12:00 і 17:00, а тих, де травмуються люди, – на 9:00 та 17:00, коли всі поспішають на роботу чи в годину пік.
- причинами аварій є зіткнення автівок, проїзд водіями перехресть, пішохідних переходів а також маневрування і перевищення швидкості;
- На обліку патрульної поліції в Тернопільській області перебуває 22 місця концентрації дорожньо-транспортних пригод, зокрема:
  - 6-ть ділянок знаходяться на балансі автомобільних доріг державного значення (2 - на трасі М 19 (біля повороту на Збараж і біля повороту на Байківці); 2 – на М 30 (в районі аеропорту і біля Смиківців); 1-на - на об'їзній дорозі М 41; 1-на - на дорозі М 18;
  - 16-ть ділянок знаходяться у місті Тернополі (більшість ділянок – де є пішохідні переходи).

Слід навести коментарі до зазначеної статті, які надали громадяни, а саме:

✚ Козін В. (30.07.2023) «Кожен вибирає сам шлях на цвинтар: одні їздять швидко, інші не дивляться на дорогу коли на неї виходять, причому другі там опиняться значно швидше перших»;

✚ Lucía L. (27 липня 2023) «Бо їздять так, як їм хочеться. І ніяких правил ніхто не дотримується»;

✚ Шевченко А. (26 липня 2023) «Бо потрібно спиняти майорів які ганяють по трасі, а не гонитися за жигулями, чи пенсіонерами на тракторах з надією миттєвої наживи. Пропонуючи зробити облаву у смт. Вишнівець у вечірній час і побачите,що відбувається на центральній трасі. У нас тут гонки бачте!!!!»;

✚ Іван Лівар (26 липня 2023) «Бо поліція замість профілактики робить статистику по протоколах, а також заробляння бабла на водіях замість організації безпеки руху . Я не довіряю поліції яка перетворилась в злочинне угруповання».

У матері загиблого сина студента биль та страждання, а рішенням суду водій автобуса, який перекинувся неподалік міста Тернопіль і внаслідок ДТП загинули 3-є громадян України, вийшов під заставу [80]. На час слідства він перебуватиме на волі, якщо не порушуватиме обов'язків, покладених на нього. Тобто, фактично вбив трьох громадян, ще не поніс сурової кримінальної відповідальності.

За інформацією міністра соціальної політики О. Жолнович в Україні налічується 3 мільйони людей з інвалідністю. За півтора року їх кількість збільшилася приблизно на 300 тисяч громадян [81]. Україна сьогодні витрачає кошти безпосередньо на оборону, коштів на соціальні видатки і, зокрема, на ремонти реабілітаційних центрів не залишається. Необхідно передбачити в бюджеті України на 2024 рік у порівнянні з 2023 роком, витратити на охорону здоров'я на рівні 15 відсотків ВВП [82, 83].

Запропоновано включити осіб з інвалідністю (інвалідів I та II групи) та тих громадян, що постраждали внаслідок ДТП, до додатку 2 оновленої постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1998 р. №1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» (Табл. 1)

**Таблиця 1.** Оновлення додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1998 р. №1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань».

№	Назва додатку	Проект оновленої назви додатку
1.	Додаток 2 До постанови Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1996 р. №1303 ПЕРЕЛІК категорій захворювань, у разі амбулаторного лікування яких лікарські засоби відпускаються безоплатно*	Додаток 2 До постанови Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1996 р. №1303 ПЕРЕЛІК категорій захворювань, осіб з інвалідністю та тих громадян, що постраждали в дорожньо-транспортних пригодах, у разі амбулаторного лікування яких лікарські засоби відпускаються безоплатно*
2.	Травми спинного мозку, спричинені нещасним випадком на виробництві (трудовим каліцтвом) /останній діагноз/	Травми спинного мозку, спричинені нещасним випадком на виробництві (трудовим каліцтвом) /останній діагноз/ Додати осіб з інвалідністю та тих громадян, що постраждали в дорожньо-транспортних пригодах

Зазначимо, що на 2023 рік видатки на охорону здоров'я в цілому становлять 206,8 млрд. грн. (разом з трансфертами – 176,1 млрд. грн.), до пріоритетних напрямів фінансування включено наступні [82, 83]:

✓ 142,7 млрд. грн. – реалізація програми медичних гарантій, що дозволить забезпечити надання необхідних медичних послуг та розвиток реабілітаційних послуг, послуг психологічної підтримки, а також розширити програму реімбурсації лікарських засобів та медичних виробів;

✓ 10 млрд грн. – централізована закупівля ліків, медичних виробів, сучасного обладнання;

✓ 3,8 млрд грн. – посилення епідемічного нагляду за інфекційними та неінфекційними хворобами;

збереження мінімальних розмірів оплати праці лікаря не нижче 20 тис. грн та для середнього медичного персоналу не менше 13,5 тис. грн. (відповідну норму поширено на фармацевтичних працівників і фахівців з реабілітації).

В свою чергу, експерти Українського центру охорони здоров'я (УНС) підготували аналітичний огляд Державного бюджету України у сфері охорони здоров'я на 2023 рік, тобто бюджет воєнного часу. Вказали про ризики щодо можливого зменшення доступності до лікарських засобів, непропорційного скорочення фінансування Національної служби здоров'я, рівня медичних гарантій і фінансової захищеності пацієнтів [84].

Так, порівняно з попереднім роком на сферу охорони здоров'я (у національній валюті) видатки зменшилися на 10% але порівнюючи у доларовому еквіваленті скорочення помітніше і становить майже 40% [85]. Співвідношення гривні к долару більш реально відображає виклики для повноцінного забезпечення надання медичної допомоги. За оцінками експертів УНС, у розрахунку на душу населення загальні державні видатки (витрати) на сферу охорони здоров'я у 2023 р. порівняно з 2022 роком зменшилися з 159 доларів до 116 доларів (-43,0 долари). Приводимо порівняння державних видатків на сферу охорони здоров'я на душу населення із деякими країнами-членами Європейського Союзу. Найбільші витрати: Чехія -

1503 доларів, Словаччина - 1057 доларів; середні витрати: Угорщина - 722 доларів, Польща - 724 доларів, Литві - 892 доларів; менші витрати: Румунія - 592 доларів.

Разом з тим, в країнах світу відмічається зростання травм різного ступеня тяжкості, за судово-медичною оцінкою внаслідок ДТП, лікарських помилок. В Україні ризики зумовлені збройним конфліктом, зростанням кількості дорожньо-транспортного та побутового травматизму [86-89]:

☛ черепно-мозкові травми щорічно вражають понад 54-60 мільйонів громадян, що призводить до госпіталізації, інвалідизації (розвитку хронічних захворювань) або летальним випадкам. За даними Global Burden of Disease Study у 2016 році було зафіксовано 27,08 мільйонів нових випадків черепно-мозкової травм що складає за стандартизованим віковим показником захворюваності 369 на 100 000 населення на рік;

☛ зареєстровано більш ніж 170 тис. ДТП, з яких 43% травмованих – пішоходи, велосипедисти та скутеристи;

☛ щорічні збитки від ДТП становлять більш ніж 2% ВВП, а матеріальні збитки від аварій на дорогах біля 40 млрд. грн. на рік;

☛ важливе значення в ДТП має людський фактор, тому що у ¼ постраждалих (травми різного ступеня тяжкості, летальні випадки під час лікування або під час ДТП) виникає травматичний шок (до 7,4% летальність).

Останніми роками в Канаді щороку понад 20 000 людей госпіталізуються з черепно-мозковими травмами. Лікарі діагностують легкі, середні та тяжкі тілесні ушкодження. Зростає занепокоєння щодо [90]:

- субструсів, що включають небезпеку множинних струсів і синдрому повторного удару;
- події з високою енергією та сильними ударами, такі як зіткнення транспортних засобів або падіння з висоти, що призводять до серйозних травм голови;
- незначні травми головного мозку, що виникають під час менш небезпечних видів діяльності, таких як спорт і відпочинок.

Дослідження показують, що поліцейські Великобританії здійснюючи перевірку на дорогах водіїв, які управляють транспортними засобами, стали менше виявляти громадян у нетверезому стані. Водіння під впливом психоактивних речовин стає все більш поширеним явищем. Марихуану та кокаїн тепер вживають більше, ніж алкоголь [91]. Більше половини (62%) позитивних тестів було отримано у водіїв віком 30 років і молодше; 94% були чоловіками, що набагато більше, ніж 78% для водіння в нетверезому стані. Найпоширенішими психоактивними наркотичними засобами і психотропними речовинами стають каннабіс і кокаїн, які незаконно вживають водії, а саме:

- ✓ 62 % дали позитивний результат на каннабіс;
- ✓ 25% - на кокаїн;
- ✓ 13% дали позитивний результат на сумісне вживання каннабіс і кокаїн.

За період з 1 липня 2006 року по 30 червня 2016 року у штаті Вікторія, Австралія, було проведено популяційний огляд смертей від травм на дорогах з використанням даних Національної корональної інформаційної системи (NCIS) і Державного реєстру травм штату Вікторія (VSTR) [92]. Препарати були згруповані за типом і відповідно проаналізовані. Для визначення зміни рівня захворюваності протягом періоду дослідження використовували моделі регресії Пуассона. Було зареєстровано 2287 загиблих у ДТП із повними токсикологічними даними (97% усіх загиблих у ДТП). Алкоголь був найчастіше виявленим наркотиком (18,4%), потім опіоїди (17,3%), тетрагідроканнабіноїди (13,1%), антидепресанти (9,7%), бензодіазепіни (8,8%), стимулятори амфетамінового ряду (7,1%), кетамін (3,4%), антипсихотики (0,9%) і кокаїн (0,2%). Тенденції продемонстрували зміну використання певних препаратів з часом. Смертельні випадки на дорогах у стані алкогольного сп'яніння зменшувалися на 9% на рік серед водіїв легкових автомобілів/повноприводів. Захворюваність на сильні опіоїди (оксикодон, фентаніл, морфін і метадон) зросла на 6% на рік. Метиламфетамін був виявлений у 6,6% випадків і продемонстрував щорічне збільшення на 7%. Сильніші опіоїди частіше виявляли серед велосипедистів (19,0%) і пішоходів (20,9%), тоді

як тетрагідроканнабіноїди частіше виявляли серед мотоциклістів (19%). Зменшення поширеності алкоголю серед смертельних випадків свідчить про те, що стратегії правоохоронних органів і громадської охорони здоров'я в Австралії, спрямовані на боротьбу зі смертельними наслідками на дорогах і керування автомобілем у нетверезому вигляді, могли мати позитивний ефект. Проте спостерігалось збільшення випадків вживання інших потенційно шкідливих речовин, включаючи опіоїди та амфетаміни, зокрема метиламфетамін, що вказує на тривожну тенденцію в безпеці дорожнього руху у Вікторії, яка потребує подальшого моніторингу.

Брифінг від 10.08.2023 начальника управління патрульної поліції ГУНП в Полтавській області Є. Яковенко та начальника відділу по розслідуваннях ДТП із тяжкими наслідками ГУНП в Полтавській області В. Браславець щодо даних про дорожньо-транспортні пригоди за 7 місяців 2023 року на автодорогах Полтавської області. Трапилось з початку року [93]:

- 533 ДТП з постраждалими (для порівняння за 2022 р. – 377, за 2021 р. – 559);
- 687 громадян в зазначених вище ДТП за судово-медичними експертизами зазнали тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості (за 2022 р. – 470, 2021 р. – 702), летальні наслідки судовими лікарями зафіксовано відносно 67 громадян (за 2022 р. – 46, за 2021 р. – 71);
- 237 кримінальних справ за фактами ДТП знаходяться у впровадженні слідчих підрозділів ГУНП в Полтавській області, що на 50 справ більше ніж за аналогічний період минулого року (за 2022 р. – 187). Кримінальних справ зі смертельними наслідками порушено 40, що на 4 більше ніж за аналогічний період 2022 року (2022 р. – 36); у 123 випадках потерпілими від ДТП стали пішоходи (116 – травмовано та 16 загинуло), 37 пригод трапилися за участю велосипедистів (32 травмовано, 6 загинули);
- зареєстровано 92 дорожньо-транспортні пригоди, в яких тілесні ушкодження отримали неповнолітні (травмовано 10 дітей, загинули -7, одна дитина із сімох загиблих – пішохід, шестеро – були пасажирами автомобілів, якими керували дорослі).

До основних причин, що сприяли скоєння ДТП насамперед відносяться:

- керування автомобілем у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, а як наслідок;
- нехтування водієм (пішоходом) правилами дорожнього руху;
- перевищення швидкості водієм, який керує транспортним засобом;
- не дотримання водієм дистанції під час руху автомобіля.

Для попередження причин та умов, що сприяють ДТП, які ставлять під загрозу не лише життя і здоров'я громадян, тобто всіх учасників дорожньо-транспортного руху, а й права і свободи, життя і здоров'я водіїв, пасажирів та пішоходів, поліцейські та слідчі активно працюють щодо впровадження наступних заходів, а саме:

- ✓ проведенням попереджувальних заходів та операцій, спрямованих на зниження аварійності на дорогах;
- ✓ виявлення частки доріг і аварійного часу, шляхом посилення рівня патрулювання небезпечних ділянок доріг;
- ✓ проведення інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення рівня освіченості водіїв та пішоходів, особливо роботи з дітьми, школярами і студентами;
- ✓ встановлення відеоспостереження на критичних ділянках та посилення контролю за дотриманням правил дорожнього руху.

Таким чином, вивчення ДТП зі смертельними наслідками, які скоєні громадянами у стані алкогольного сп'яніння є міждисциплінарною судово-фармацевтичною, судово-медичною, судово-наркологічною, судово-психіатричною та кримінальною проблемою. Дослідження необхідно проводити для протидії летальним випадкам, інвалідизації та тілесним ушкодженням різного ступеня тяжкості

**Висновки.** Проаналізовано рівні протидії дорожньо-транспортним пригодам зі смертельними наслідками, що скоєні громадянами у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння шляхом міждисциплінарних судово-фармацевтичних, судово-медичних, судово-наркологічних, судово-психіатричних і кримінально-правих досліджень під час досудового

слідства для попередження причин та умов, щодо спричиняють летальні випадки, інвалідизацію, тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, для удосконалення системи своєчасного надання медико-фармацевтичної і соціально-економічної допомоги постраждалим та їх сім'ям з боку закладів охорони здоров'я та аптек різної форми власності. Зростають резонансні дорожньо-транспортні пригоди зі смертельними наслідками, по яким слідчими порушуються кримінальні справи та дорожньою поліцією проводяться адміністративні провадження. Адміністративна відповідальність за ст. 130 КУАП не вирішує гостроти проблеми, потребує посилення **кримінальної відповідальності та збільшення штрафів** для громадян, які в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння сіли за кермо автомобіля та виїхали на дорогу. Опрацьовано напрями координації діяльності правоохоронних органів у сфері безпеки дорожнього руху. Потребує зміна філософії кримінальної юстиції так, щоб у центрі зусиль був захист інтересів кожної людини, а основоположним орієнтиром для прокурорів є оперативне та скоординоване реагування на будь-яке порушення прав людини та інтересів держави, захист прав і свобод дітей, що залишається загальнодержавним стратегічним пріоритетом. Запропоновано створити міжгалузеву робочу групу (Розпорядженням Кабінету Міністрів України) за підтримки Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, МОЗ України (лікарні, аптеки), Генеральної прокуратури України, МВС України та Ради адвокатів України. На робочу групу покласти опрацювання нормативно-правових актів України та пропозиції щодо удосконалення ст. 286-1 КК України, та статей КУАП. Вивчити пропозиції щодо приведення до вимог сьогодення постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1998 №1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань», Закону України про «Лікарські засоби», Закону України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я». Розробити проект Постанови КМУ «Про своєчасний порядок компенсування витрат постраждалим громадянам внаслідок ДТП».

**Конфлікт інтересів.** Автор заявляє, що дослідження проводилося за відсутності будь-яких комерційних чи фінансових відносин, які можна було б розцінити як потенційний або реальний конфлікт інтересів.

**Фінансування.** Автор засвідчує, що жодні державні чи приватні установи не фінансували це дослідження.

### Література.

1. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. №25-26. Ст.131. Редакція від 11.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Україна піднялася у рейтингу сприйняття корупції. *Слово і діло*. 31.01.2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/31/novyna/suspilstvo/ukrayina-pidnyalasya-rejtynhu-spryjnyattya-korupczyi>
3. Нетерпимість до корупції серед громадян і бізнесу зростає, – результати дослідження. Національне агентство з питань запобігання корупції. 05.04.2023. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/neterpymist-do-koruptsiyi-sered-gromadyan-i-biznesu-zrostaye-rezultaty-doslidzhennya/>
4. Шаповал К. Суддя Тандир був п'яний, коли збив нацгвардійця на блокпості - висновок експертизи. Також встановили, що він їхав зі швидкістю 100 км/год. *Chas News*. 11.07.2023. URL: <https://chas.news/news/suddya-tandir-buv-pyanii-koli-zbiv-natsgvardiitsya-na-blokposti-visnovok-ekspertizi>
5. Ярина Ар'єва склала мандат депутата Київради: її підозрюють у ДТП під наркотиками. Напередодні їй призначили цілодобовий домашній арешт. *Chas News*. 20.07.2023 URL: <https://chas.news/news/yarina-areva-sklala-mandat-deputata-kiivradi-ii-pidozryuyu-u-dtp-pid-narkotikami>
6. Яремишин З. Тернопільська депутатка, яка їздила п'яна за кермом, програла апеляцію. *Zaxid.net*. 30.08.2023. URL:

<https://zaxid.net/ternopilska-deputatka-yaka-yizdila-pyana-za-kermom-prograla-apelyatsiyu-n1569962>

7. Шутка Н. Апеляція підтвердила позбавлення водійських прав підполковника поліції з Львівщини. *Zaxid.net*. 11.07.2023. URL: <https://zaxid.net/apelyatsiya-pidtvverdila-pozbavlennya-vodiyskih-prav-pidpolkovnika-politsiyi-z-lvivshhini-n1567169>

8. Лазуркевич С. Підполковника поліції оштрафували за п'яну їзду на Львівщині. *Zaxid.net*. 13.06.2023. URL:

<https://zaxid.net/pidpolkovnika-politsiyi-oshtrafuvani-za-pyanu-yizdu-na-lvivshhini-n1565450>

9. Лазуркевич С. Львівського стоматолога затримали за кермом Jeep Wrangler зі смертельною дозою алкоголю. *Zaxid.net*. 25.07.2023. URL: <https://zaxid.net/lvivskogo-stomatologa-zatrimali-za-kermom-jeep-wrangler-z-smertelnoyu-dozoyu-alkogolyu-n1567963>

10. Соловійов Б. У Києві дитячий хірург їздив під наркотою за кермом: фото. *Аностропф Київ*. 08 січня 2022 <https://apostrophe.ua/ua/news/kyiv/podii/2022-01-08/v-kieve-detskiy-hirurg-ezdil-pod-narkotoy-za-rulem-foto/255352>

11. Бугаєнко Т. Суд оштрафував депутата Ковельської райради за п'яну ДТП. *Zaxid.net*. 11.05.2023. URL:

<https://zaxid.net/sud-oshtrafuvav-deputata-kovelskoyi-rayradi-za-pyanu-dtp-n1563315>

12. Шутка Н. Заступнику Дубневича вдалося уникнути відповідальності за п'яну їзду. *Zaxid.net*. 31.03.2023. URL: <https://zaxid.net/zastupniku-dubnevicha-vdalosya-uniknuti-vidpovidalnosti-za-pyanu-yizdu-n1560844>

13. Шутка Н., Ейсмут В. Заступника голови Солонківської ОТГ затримали п'яним за кермом. *Zaxid.net*. 08.11.2022. URL: <https://zaxid.net/zastupnika-golovi-solonkivskoyi-otg-zatrimali-pyanim-za-kermom-n1552478>

14. Котенський А. Заступнику Дубневича вдалося уникнути відповідальності за п'яну їзду. *Львівський портал*. 31.03.2023. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2023/03/31/zastupnyku-dubnevycha-vdalosia-unyknuty-vidpovidalnosti-za-p-ianu-izdu>

15. Шутка Н. Депутатка Львівської облради уникнула відповідальності за п'яну їзду. *Zaxid.net*. 01.06.2023. URL: <https://zaxid.net/deputatka-lvivskoyi-oblradi-uniknula-vidpovidalnosti-za-pyanu-yizdu-n1564760>

16. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. №30. Ст. 141. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

17. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1997. №24. Ст.170. Редакція від 09.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

18. Постанова кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. №1306 «Про Правила дорожнього руху». *Верховна рада України*. Редакція від 19.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>

19. Чабанова Д. За полгода в Украине зарегистрировали почти 2 тыс. новых случаев наркотической зависимости. *УНН*. 10.08.2018. URL: <https://www.unn.com.ua/ru/news/1746220-za-pivroku-v-ukrayini-zareyestruvali-mayzhe-2-tisyachi-novikh-vipadkiv-narkotichnoyi-zalezhnosti>

20. Шаповал К. Суддя Тандир був п'яний, коли збив нацгвардійця на блокпості - висновок експертизи. Також встановили, що він їхав зі швидкістю 100 км/год. *Chas.news*. 11 липня 2023 <https://chas.news/news/suddya-tandir-buv-pyanii-koli-zbiv-natsgvardiitsya-na-blokposti-visnovok-ekspertizi>

21. Смертельна ДТП на блокпосту - підозрюваного суддю залишили під вартою. Київська міська прокуратура. 18.08.2023. URL: <https://kyiv.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& c=view& t=rec&id=340337>
22. За перший місяць 2023 на Тернопільщині спіймали 422 п'яних водія. *Тернопільська Луна*. URL: 02.02.2023. <https://lypa.com.ua/2023/02/%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%8F%D1%86%D1%8C-2023-%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%96-%D1%81%D0%BF>
23. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212<sup>24</sup>). Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984. Додаток до №51. Ст.1122. Редакція від 20.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
24. Тимченко О. На Київщині з 1 січня по 10 травня виписали штрафів за п'яне водіння на понад 15 млн грн: статистика. *Obozrevatel*. 13.05.2023. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/kiyany/kievschina/na-kiivschini-z-1-sichnya-po-10-travnnya-yipisali-shtrafiv-za-pyane-vodinnya-na-ponad-15-mln-grn-statistika.htm>
25. Кропивницький Д. Выпил около 0,75 литра водки: в Киеве остановили пьяного водителя грузовика, пытавшегося проехаться по Крещатику. *Obozrevatel*. 22.05.2023 <https://news.obozrevatel.com/kiyany/life/vyipil-okolo-0-75-litra-vodki-v-kieve-ostanovili-pyanogo-voditelya-gruzovika-pytavshegosya-proehatsya-po-kreschatiku-foto.htm>
26. Терлюк І. Після перевірки алкотестером, п'яний водій знову сів за кермо і вщент розбив машину. *Суспільне*. 14.08.2023. URL: <https://suspilne.media/550233-pisla-perevirki-alkotesterom-panij-vodij-znovu-siv-za-kermo-i-vscent-rozbiv-masinu/>
27. Функції прокуратури. *Офіс Генерального прокурора*. 2023. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/funkciyi-prokuraturi>
28. Андрій Костін провів нараду з прокурорами та правоохоронцями центральних регіонів. *Київська міська прокуратура*. 11.08.2023. URL: <https://kyiv.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& t=rec&id=339959&fp=20>
29. Shapovalov V. V., Linskiy I. V. Evidence-based pharmacy: definition of the control regime for the medicines in the pharmaceutical correction schemes of the opioid dependence. *Farmatsevtichnyi zhurnal*. 2013. No.3. P. 35-40. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/399>
30. Shapovalov V.V., Linsky I.V. Forensic pharmacy, forensic narcology: scoring method of the predisposing to psychical and behavioral frustrations health by reason of psychoactive substances abusing. *Farmatsevtichnyi zhurnal*. 2010. No. 1. P. 36-41. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/864>
31. Shapovalov V.V., Linsky I.V. Forensic and pharmaceutical study of the pharmacotherapy of opioid withdrawal syndrome among patients-offenders with different levels of opium addiction on a base of evidence based pharmacy. *Farmatsevtichnyi zhurnal*. 2012. No.1. P. 20-27. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/546>
32. Shapovalov V.V., Linsky I.V. Influence of the genetic and environmental components on the addictive dependence development of the drug addicted patients with deviant behavior (forensic and pharmaceutical aspects). 2011. No.5. P. 30-34. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/585>
33. Shapovalova V.O., Myshev S.M., Shapovalov V.V. Forensic pharmacy: the formation of the international traffic control narcotic drugs in countering the drug threat. *Farmatsevtichnyi zhurnal*. 2012. No.1. P. 28-33. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/547>
34. Шаповалова В.О., Сосін І.К., Шаповалов В.В. Фармацевтичне право в наркології. Харків: «Факт». 2004. 800 с. *Google Scholar*: [https://scholar.google.com.ua/citations?hl=en&user=gKYWHoAAAAJ&view\\_op=list\\_works&sortby=pubdate](https://scholar.google.com.ua/citations?hl=en&user=gKYWHoAAAAJ&view_op=list_works&sortby=pubdate).

35. Шаповалов В. В. Посилення ролі судової фармації в системі державного контролю щодо протидії наркозлочинності та наркоманії в Україні. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 117. С. 120-131.
36. Petrenko V.A., Shapovalova V.A., Koneva V.Yu, Linsky I.V. Forensic and pharmaceutical monitoring of the spread of health problems between women with drug addiction. *Farmatsevychnyi zhurnal*. 2011. No.4. P. 35-38. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/629>
37. Radionova V. A., Shapovalova V.A., Linsky I.V., Shapovalov V. V. Forensic pharmacy and narcology: psychological features as indicators of susceptibility to the development of addictive disorders health in women. *Farmatsevychnyi zhurnal*. 2013. No.1. P.32-37. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/430>
38. Петренко В.О., Лінський І.В., Шаповалова В.О., Шаповалов В.В. Доказова фармація: судово-фармацевтична індикація схильності жінок до наркотичної залежності. *Судово-медична експертиза*. 2011. Issue 4. P. 31-34. Google Scholar: [https://scholar.google.com.ua/citations?hl=en&user=gKYWHoAAAAJ&view\\_op=list\\_works&sortby=pubdate](https://scholar.google.com.ua/citations?hl=en&user=gKYWHoAAAAJ&view_op=list_works&sortby=pubdate)
39. Shapovalova V.A., Malinina N.G., Shapovalov V.V., Movsisan A.G. Pharmaceutical law: forensic and pharmaceutical identified risks use psychotropic substances in stock of drugs for weight loss. *Farmatsevychnyi zhurnal*. 2011. No.11. P.35-37. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/586>
40. Shapovalov V.V., Shapovalov V.V., Shapovalova V.A. et al. The study of interdisciplinary connections of criminal law and forensic pharmacy in the system turnover of medical drugs. *Theory and Practice of Jurisprudence*. 2017. No 1 (11). P. 1-14. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/94316>
41. Shapovalov V. Interdisciplinary Legal, Forensic and Pharmaceutical, Forensic and Chemical, Forensic and Narcological, Forensic and Toxicological, Criminal and Legal Study of the Illegal Trafficking of Amphetamine. *SSP Modern Law and Practice*. 2023. Vol. 3 No 3. P. 1-14. URL: <https://ssp.ee/index.php/mlp/article/view/108>
42. Shapovalov V. Illegal drug laboratories: forensic and pharmaceutical, forensic and expert, forensic and toxicological, forensic and chemical, criminal and legal examination to combat drug trafficking, illegal circulation of prohibited psychoactive substances, morbidity. *SSP Modern Law and Practice*. 2023. Vol. 3. No.2. P. 1-19. URL: <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v3i2.100>.
43. Chuiev Y., Shapovalova V. Interdisciplinary pharmacoeconomic study of pharmacotherapy of cupping of drunk forms of alcohol dependence: clinical and pharmacological, organizational, legal and marketing experiment. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2021. Vol.1. No. 2. P.1-12. URL: <https://doi.org/10.53933/ssppmp.v1i2.24>.
44. Shapovalova V. Alcoholic Hepatitis: An experimental meta-analysis. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2023. Vol.3. No.1. P.1-11. URL: <https://doi.org/10.53933/ssppmp.v3i1.77>.
45. Shapovalova V. Interdisciplinary pharmacoeconomic research concerning the pharmacotherapy of Alcoholic Hepatitis in conditions of COVID-19 pandemic. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2023. Vol.3. No.2. P.1-10. URL: <https://doi.org/10.53933/ssppmp.v3i2.87>.
46. Shapovalova V. Pharmacotherapy of Depressive disorders in conditions of coronavirus disease: pharmacoeconomic experimental study. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2023. Vol. 3. No.3. P.1-11. URL: <https://doi.org/10.53933/ssppmp.v3i3.101>.
47. Shapovalova V., Osyntseva A., Shapovalov V., & Nehretskii S. Pharmacognostic, Forensic and Pharmaceutical, Organizational and Legal, Clinical and Pharmacological Multidisciplinary Study with an Assessment of Peculiarities of Circulation (Use) of Smoking Mixtures of Spices and Entheogens of Amanita Muscaria Mushroom. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2023. Vol. 3. No.3. P.1-13. URL: <https://www.ssp.ee/index.php/mpm/article/view/105>
48. Shapovalova V. Monkeypox Virus – New Challenges of Modernity: Experimental Organizational and Legal, Clinical and Pharmacological Studies. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No 3. P. 1-15. URL: <https://www.ssp.ee/index.php/mpm/article/view/54>



49. Shapovalova V. Forensic and pharmaceutical risks in the organization of pharmacotherapy of covid, post-covid and long-covid disorders. COVID-19 and vaccination practice standards. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No. 4. P. 1–24. URL: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v2i4.69>
50. Shapovalova V. An Innovative multidisciplinary study of the availability of coronavirus vaccines in the world. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol.2. No.2. P.1–17 URL: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v2i2.45>
51. Кримінальний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. №25-26. Ст.131. Редакція від 11.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
52. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. №9-10. №11-12. №13. Ст.88. Редакція від 24.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
53. Абросимов О. С. Вплив сильнодіючих лікарських засобів на психічну та фізичну рухову діяльність людини. *Ліки України*. 2005. N 9 (додаток). С.22-24. URL: [http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis\\_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2\\_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW\\_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92](http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92)
54. Абросимов О. С. Викладання слухачам кафедри судової фармації результатів вивчення психофізичної можливості водія під час керування транспортним засобом. *Ліки України*. 2005. N 9 (додаток). С.209-210. URL: [http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis\\_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2\\_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW\\_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92](http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92)
55. Черних В.П., Шаповалова В.О., Шаповалов В.В. Фармацевтичне право як базова основа розвитку фармацевтичної освіти та підготовки провізора-менеджера, провізора-експерта, провізора-криміналіста. *Ліки України*. 2005. №9 (додаток) С. 1-2. URL: [http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis\\_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2\\_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW\\_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92](http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92)
56. Шаповалова В.О., Пасталиця С.В., Шаповалов В.В. Джерела фармацевтичного права щодо удосконалення забезпечення пацієнтів пільгового режиму лікарськими засобами різних класифікаційно-правових груп. *Ліки України*. 2005. N 9 (додаток). С.18-22. URL: [http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis\\_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2\\_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW\\_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92](http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92)
57. Шаповалов В.В., Гуторов О.І., Шаповалов В.В. Організаційно-правові аспекти регулювання обігу психоактивних речовин у приватному секторі аптечної мережі. *Ліки України*. 2005. N 9 (додаток). С.24-27. URL: [http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis\\_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2\\_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW\\_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92](http://194.44.242.25/cgi-bin/Webirbis3/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB2_PRINT&P21DBN=DB2&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%91%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C,%20%D0%9B.%20%D0%92)
58. Наказ МОЗ України від 17.01.1995 №б «Про Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень» (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 липня 1995 р. за N 255/791). *Верховна Рада України*. 17.01.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95#Text>

59. Гунько А.Г., Камельчук Ю.О., Яцик Ю.Г. та інш. Проект від 27.01.2022 №6558 «Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення невідворотності відповідальності водіїв за вчинення дорожньо-транспортних пригод у стані сп'яніння. *Верховна Рада України*. 27.01.2022. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=73656](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73656)
60. Мороз А. Дихайте глибше: в Україні вводять обов'язкову перевірку на сп'яніння учасників ДТП. *РБК-Україна*. 31.01.2022. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/auto/dyshite-glubzhe-ukraine-vvodyat-obyazatelnuyu-1643607664.html>
61. Шаповалов В.В., Шаповалов В.В., Гудзенко А.О., Шаповалова В.О., Осінцева А.О. Судово-фармацевтичне вивчення дорожньо-транспортних пригод, вчинених під впливом психоактивних речовин. *Теорія і практика правознавства*. 2017. Т. 2. №12. С. 1-19. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/issue/view/7110>
62. Shapovalova V. The ICD-11 for the Twenty-First Century: the first view from the organizational, legal, clinical and pharmacological aspects. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol.2. No.1. P.1-13. URL: <https://doi.org/10.53933/ssppmp.v2i1.3>
63. Черних В.П., Шаповалов В.В. (мол.). Експертне вивчення особливо небезпечних наркотичних засобів: судова фармація, судова медицина і судова наркологія як складові елементи захисту прав пацієнтів, що страждають розладами здоров'я, передбаченими МКХ-10. *Запорожський медичинський журнал*. 2008. №2 (1). С. 183-185. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zmzh\\_2008\\_2%281%29\\_52](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zmzh_2008_2%281%29_52)
64. У Броварському районі за тиждень виявили 36 п'яних водіїв. *Київщина 24/7*. 12.07.2022. URL: <https://www.kyivschina24.com/news/u-brovarskomu-rajoni-za-tyzhden-vyyavyly-36-pyanyh-vodiyiv/>
65. Некрасова Н. У Києві через п'яного водія в ДТП загинуло двоє людей. *Comments*. 14.10.2022. URL: <https://kyiv.comments.ua/ua/news/offense/2022/12841-u-kievi-cherez-p-yanogo-vodiya-v-dtp-zaginulo-dvoe-lyudey-foto.html>
66. Шиян О. Водій з перевищеною в 10 разів нормою алкоголю вчинив ДТП у Львові. *ZAXID.NET*. 20.10.2022. URL: [https://zaxid.net/vodiy\\_z\\_perevishhenoyu\\_v\\_10\\_raziv\\_normoyu\\_alkogolyu\\_vchiniv\\_dtp\\_u\\_lvovi\\_n1551459](https://zaxid.net/vodiy_z_perevishhenoyu_v_10_raziv_normoyu_alkogolyu_vchiniv_dtp_u_lvovi_n1551459)
67. Родак К. П'яний водій Renault Megan побив запарковані машини у Львові. *ZAXID.NET*. 29.10.2022. URL: [https://zaxid.net/pyaniy\\_vodiy\\_renault\\_megan\\_pobiv\\_zaparkovani\\_mashini\\_u\\_lvovi\\_n1551976](https://zaxid.net/pyaniy_vodiy_renault_megan_pobiv_zaparkovani_mashini_u_lvovi_n1551976)
68. До 10 років ув'язнення світить водієві, який на Сарненщині збив цілу родину. *Інформаційний потік Рівне*. 4.04.2023. URL: <https://www.infopotik.com.ua/do-10-rokiv-uvyaznennya-svityt-vodiyevi-yakyj-na-sarnenshhyni-zbyv-tsilu-rodynu/>
69. Смертельні перегони – проголошено вирок винуватцю п'яної ДТП. *Хмельницька обласна прокуратура*. 13.12.2022. URL: <https://khmel.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& c=view& t=rec&id=324466>
70. Слідчі поліції Полтавщини встановлюють обставини ДТП, в якій загинуло двоє людей. *ГУ НП в Полтавській області*. 25.06.2023. URL: <https://pl.npu.gov.ua/news/slidchi-politsii-poltavshchyny-vstanovliuiut-obstavyny-dtp-v-iakii-zahynulo-dvoie-liudei>
71. Денькович Я. У Кременчуці молодик «під наркотиками» на смерть збив хлопців на пішохідному переході. *ТСН*. 25.06.2023. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-kremenchuci-molodik-pid-narkotikami-na-smert-zbiv-hlopciv-na-pishohidnomu-perehodi-2357161.html>
72. Майора Холодного, який п'яним наїхав на трьох курсанток, посадили на 6 років. *Судовий репортер*. 03.04.2023. URL: <https://sudreporter.org/majora-holodnogo-yakyj-p%ca%bcyanum-nayihav-na-troh-kursantok-posadyly-na-6-rokiv/>
73. Судитимуть водія позашляховика, який влаштував ДТП у стані алкогольного сп'яніння. *Київська міська прокуратура*. 30.06.2023. URL: <https://kyiv.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& t=rec&id=337204&fp=250>

74. Суд змінив запобіжний захід депутатці Київради, яка підозрюється у ДТП, з нічного на цілодобовий домашній арешт з браслетом. *Київська міська прокуратура*. 19.06.2023. URL: <https://kyiv.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& t=rec&id=336188&fp=300>
75. Журавель Ж. ДТП в стані наркотичного сп'яніння: депутатка Ярина Ар'єва склала мандат. 20.06.2023. URL: <https://kyiv.tsn.ua/dtp-v-stani-narkotichnogo-sp-yaninnya-deputatka-yarina-ar-yeva-sklala-mandat-2353864.html>
76. Абрамова Ю.ДТП із дочкою нардепа: апеляція змінила запобіжний захід депутатці Київради Ярині Ар'євій. 19.06.2023. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/dtp-iz-dochkoyu-nardepa-apelyaciya-zminila-zapobizhniy-zahid-deputatci-kiyvradi-yarini-ar-yeviy-2353201.html>
77. За I півріччя 2020 року за водіння в нетверезому стані судом на водіїв накладено штрафів майже на 1 млн гривень. *Судова влада - Тростянецький районний суд Сумської області*. 07.07.2020. URL: <https://tr.su.court.gov.ua/sud1818/pres-centr/news/965654/>
78. Відповідальність за керування транспортними засобами в стані сп'яніння: міра відповідальності. *Бізнес-Академія*. 02.11.2021|. URL: <https://www.bca.education/vidpovidalnist-za-keruvannya-transportnimi-zasobami-v-stani-spyaninnya-mira-vidpovidalnosti/>
79. Іноземцева Ю. Понад 40 людей загинули у ДТП від початку року: патрульні б'ють на сполох. *Новини Тернополя*. 30.07.2023. URL: <https://te.20minut.ua/Podii/ponad-40-lyudey-zaginuli-u-dtp-vid-pochatku-roku-patruelni-byut-na-spoloh-11865204.html>
80. Белякова І. Я не готова пробачити смерть єдиного сина – мама загиблого в ДТП студента Олега Рачука. *20 хвилин*. 28.06.2023. URL: <https://te.20minut.ua/DTP/ya-ne-gotova-probachiti-smert-edinogo-sina--mama-zagiblogo-v-dtp-stude-11853148.html>
81. В Україні налічується 3 мільйони людей в інвалідністю – Жолнович. *Укрінформ*. 19.09.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3763345-v-ukraini-nalicutsa-3-miljoni-ludej-z-invalidnistu-zolnovic.html>
82. Бюджет-2023: На фінансування охорони здоров'я передбачено 207 млрд гривень. *Міністерство фінансів України*. 23.01.2023. URL: [https://mof.gov.ua/uk/news/biudzhethet-2023\\_na\\_finansuvannia\\_okhoroni\\_zdorovia\\_peredbacheno\\_207\\_mlrld\\_griven-3804](https://mof.gov.ua/uk/news/biudzhethet-2023_na_finansuvannia_okhoroni_zdorovia_peredbacheno_207_mlrld_griven-3804)
83. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.1998 №1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань». *Верховна Рада України*. Редакція від 04.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1303-98-%D0%BF#Text>
84. Аналітичний огляд державного бюджету 2023: охорона здоров'я. *UHC*. 2023 URL: <https://uhc.org.ua/2022/11/17/biudzhethet-ohliad/>
85. Дмитрик К. Держбюджет–2023: видатки на охорону здоров'я в бюджеті воєнного часу. *Аптека.ua*. 05.12.2022. №45/46 (1366/1367 ). URL: <https://www.apтека.ua/article/65>
86. Некрасов В. Смерть на дорозі: що приховує офіційна статистика про ДТП в Україні. *Економічна правда*. 03.09.2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/09/3/640036/>
87. Зозуля І.С., Волосовець А.О., Зозуля А.І. Анестезіологія та інтенсивна терапія медициною невідкладних станів. *Укр. мед. Часопис*. 2021. №4 (144). С. 20-25. URL: <https://umj.com.ua/uk/stattia-214030-travma-travmatichnij-shok-diagnostika-ta-nadannya-nevidkladnoyi-dopomogi>
88. Hyder A.A., Wunderlich C.A., Prasanthi Puvanachandra и др. The impact of traumatic brain injuries: a global perspective. *NeuroRehabilitation*. 2007. Vol. 22. No 5. P. 341-353. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18162698/>
89. Epidemiology of Traumatic Brain Injury. *Physiopedia*. 20.03.2023. URL: [https://www.physio-pedia.com/Epidemiology\\_of\\_Traumatic\\_Brain\\_Injury](https://www.physio-pedia.com/Epidemiology_of_Traumatic_Brain_Injury)
90. Tam T. Injury in review, 2020 edition: Spotlight on traumatic brain injuries across the life course. *Government Canada*. 2020. URL: <https://www.canada.ca/en/public-health/services/injury-prevention/canadian-hospitals-injury-reporting-prevention-program/injury-reports/2020-spotlight-traumatic-brain-injuries-life-course.html>

91. Why are we not talking about drug driving? *Rehabs.uk*. 2023. URL: <https://rehabsuk.com/blog/why-are-we-not-talking-about-drug-driving/>
92. Schumann J., Perkins M., Dietze P., Nambiar D. at el. The prevalence of alcohol and other drugs in fatal road crashes in Victoria, Australia. *Accident Analysis & Prevention*. 2021. Vol. 153. Article 105905. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0001457520317255>
93. З початку року у ДТП на дорогах Полтавщини загинули 67 людей, семеро з них – діти. *Новини Полтавщини*. 10.08.2023. URL: <https://np.pl.ua/2023/08/z-pochatku-roku-u-dtp-na-dorohakh-poltavshchyny-zahynuly-67-liudey-semero-z-nykh-dity/>